

Το 85ο τεύχος της *Ουτοπίας* κυκλοφορεί σε μια περίοδο όχι πλέον υφέρπουσας και προσδοκώμενης, αλλά υπαρκτής και ευρείας κρίσης διεθνών διαστάσεων και με βαθιές επιπτώσεις στο κοινωνικό και πολιτικό πεδίο. Η κατάσταση αυτή, πέρα από τις αναδιπλώσεις και τις υποδηλώσεις του δημόσιου λόγου, έχει ιδιαίτερες επιπτώσεις στο πεδίο της κοινωνικής θεωρίας: η αντίληψη της «απληστίας» ως αιτίου για την κρίση ομολογεί την ένδεια του κυρίαρχου θεωρητικού λόγου, όπως και η μέχρι πρότινος εορταστική εμμονή του τελευταίου στη λεγόμενη νεοφιλελεύθερη οικονομική πολιτική. Οι μετατοπίσεις του ιστορικού χρόνου τις οποίες έχει εντείνει η κρίση έχουν ωθήσει άλλωστε ονκ ολίγους θεράποντες του δημόσιου λόγου να στραφούν σε επιχειρηματολογίες που ολισθαίνουν σε αρχέγονα μαγικά πρότυπα: ο περιορισμός των όχι απλώς παχυλών αλλά αστρονομικών αμοιβών για κορυφαία στελέχη επιχειρήσεων οι οποίες έχουν ήδη ναυαγήσει ή τείνουν να ναυαγήσουν (προσφάτως, η κυβέρνηση των ΗΠΑ διόρισε ειδικό αξιωματούχο με τον τίτλο *special master for compensation*, ο οποίος θα εποπτεύει τις αμοιβές των πέντε ανώτερων στελεχών επτά μεγάλων αμερικανικών εταιρειών) συνδυάζεται με σοβαροφανή ξόρκια τα οποία ελπίζουν να καλέσουν από τον τάφο το πνεύμα του Τζων Μείναρντ Κέννς για να σωθούν από το κακό δαιμόνιο που καταστρέφει οικονομικές αξίες και καταβροχθίζει θέσεις εργασίας. Μια ειρωνική διαπίστωση της υφιστάμενης κατάστασης είναι ότι η ιδιωτικοποίηση τίθεται πλέον στο οικονομικό πεδίο σε διάφορα κράτη υπό «προσεκτικό» έλεγχο, μέσα από την εκ νέου ανακάλυψη της «πραγματικής οικονομίας», αλλά παραμένει –τουλάχιστον για την Ελλάδα– σχεδόν αδέσμευτη στο πολιτικό πεδίο, καθώς εδώ γίνεται σαφής διά γυμνού οφθαλμού η υπαγόρευση συμφερόντων από την πλευρά των τραπεζών και της κερδοφορίας τους. Ο μνηχανισμός του δημοσίου χρέους αναδεικνύεται για άλλη μια φορά ως μεθόδευση εξαγοράς του κράτους από τους πιστωτές του, και κατά συνέπεια δέσμευσης του φορολογούμενου λαού στην ικανοποίηση ιδιωτικών συμφερόντων. Το προηγούμενο τεύχος ήταν αφιερωμένο στη σημερινή κρίση.

Η *Ουτοπία* στρέφεται με το παρόν τεύχος και αυτή στο παρελθόν, όχι όμως με μαγγανείες αλλά με κριτική διάθεση, διαβάζοντας ξανά το έργο ενός στοχαστή ο οποίος όχι απλώς αντιμετώπισε την ιστορική μεταβολή της περιόδου του με κριτική διάθεση, αλλά ενσωμάτωσε την ίδια την αντίληψη της κοινωνικής μεταβολής στο φιλοσοφικό σύστημά του: Ο Γκέοργκ Βίλχελμ Φρήντριχ Χέγκελ είναι κατά κοινή ομολογία ένας πολιτικά προσανατολισμένος φιλόσοφος τόσο αναφορικά με την αντίληψη της ιστορικής επικαιρότητας όσο και την ίδια τη συγκρότηση της φιλοσοφίας του, η οποία κορυφώνεται στην αξία της ελευθερίας. Στο παρόν τεύχος δημοσιεύεται η πρώτη ελληνική μετάφραση της ανάλυσης του Χέγκελ σχετικά με το αγγλικό νομοσχέδιο περί εκλογικής μεταρρύθμισης του 1831-32, ενός από τα πρώτα βήματα της διεύρυνσης του εκλογικού δικαιώματος τον 19ο αιώνα. Πρόκειται για ένα από τα λίγα δείγματα επίκαιρου πολιτικού σχολιασμού από έναν κατά τα άλλα «θεωρησιακό» φιλόσοφο. Η προσεκτική, έως και διστακτική, ανάλυση του Χέγκελ αναφορικά με το πάλαι ποτέ δίπολο «μεταρρύθμιση ή επανάσταση» είναι εξίσου χαρακτηριστική όσο και η απαγόρευση της δημοσίευσης του τελευταίου τμήματος του κειμένου από τον βασιλιά της Πρωσίας.

Στη δημοσίευση περιλαμβάνονται δύο προσχέδια για το τελικό κείμενο, καθώς και ορισμένοι αφορισμοί του Χέγκελ αναφορικά με την περίοδο της ευρωπαϊκής επανάστασης του 1830. Η ενασχόληση με την πολιτική σκέψη του Χέγκελ συνεχίζεται με τρία άρθρα, το καθένα από τα οποία εστιάζει σε μια διαφορετική περίοδο του εγελιανού έργου: ο Θωμάς Νουτσόπουλος παραθέτει την πρώτη στην Ελλάδα κριτική παρουσίαση του νεανικού κειμένου του Χέγκελ για το Σύνταγμα της Γερμανίας, το οποίο πραγματεύεται τους όρους πολιτικής μετάβασης σε ένα νεωτερικό καθεστώς. Ο Μιχάλης Σκομβούλης συνοψίζει περιεκτικά την καμπή που σηματοδοτεί η λεγόμενη περίοδος της Ιένας στο έργο και στη σκέψη του Χέγκελ, καθώς εδώ τίθενται με πειραματικό και διεξοδικό συνάμα τρόπο τα θεμέλια για μια περιεχομενική κοινωνική θεωρία, στην οποία συμπεριλαμβάνονται στοιχεία της σύγχρονης οικονομίας. Τέλος, ο Θανάσης Γκιούρας αναλύει το κείμενο του Χέγκελ για την αγγλική εκλογική μεταρρύθμιση, τοποθετώντας το στο πλαίσιο των συζητήσεων της περιόδου και τονίζοντας τη δυναμική που συνδέει τον τρόπο εξέτασής του με τις κατοπινές αναπτύξεις της θεωρίας και της πολιτικής επιστήμης. Το αφιέρωμα στον Χέγκελ συνεχίζεται με τρία άρθρα, τα οποία πραγματεύονται την εγελιανή σκέψη μέσα από τη μαρξική ανάπτυξή της. Ο Jacques D'Hondt εξετάζει ξανά τη σχέση του Μαρξ με την εγελιανή φαινομενολογία, ενώ ο Michel Vadée αναλύει, συνεχίζοντάς τις, τις απόψεις του Χέγκελ και του Μαρξ για την κατηγορία της ύλης, με βάση τα τότε δεδομένα των φυσικών επιστημών. Τέλος, ο Δημήτρης Τζωρτζόπουλος διατυπώνει ορισμένες παρατηρήσεις για τα ίχνη της εγελιανής Λογικής στις πάντα προκλητικές σημειώσεις (Grundrisse) του Μαρξ – ένα θέμα που δεν έχει διόλου εξαντληθεί από την έρευνα.

Ο Χέγκελ ήταν ένας μεγάλος ιδεαλιστής. Ορισμένοι αρκούνται σ' αυτό και ξεπερνούν με το έργο του. Ο νεότερος και σύγχρονος εμπειρισμός (θετικιστές, νεοθετικιστές, κ.λπ.), φιλόσοφοι της γλώσσας, μετανεωτερικοί, αποδομιστές αδυνατούν να συλλάβουν, με όργανο την τυπική λογική, το μεγαλείο και την ευρετική αξία της ιδεαλιστικής έστω λογικής του Χέγκελ. Ο Αλτουσέρ και οι οπαδοί του εξάλλου, δέσμιοι ενός ιδιότυπου μαρξιστικού δομισμού, αντιμετώπισαν αρνητικά τη σχέση του Χέγκελ με τον μαρξισμό.

Εντέλει ο Χέγκελ παραμένει όχι μόνο ένας μεγάλος φιλόσοφος, αλλά και ένας πολιτικός στοχαστής, ο οποίος συνέλαβε τα επαναστατικά κοσμογονικά ρεύματα της εποχής του.

Στο σημερινό τεύχος προτιμήσαμε να παραλείψουμε τα επίκαιρα σημειώματα της ενότητας «Επί τον Τύπον», προκειμένου να μην περικόψουμε το αφιέρωμα στον πολιτικό στοχαστή και φιλόσοφο Χέγκελ.

Το σημερινό τεύχος εικονογραφείται με πορτρέτα του Χέγκελ με έργα από την ολλανδική τέχνη, την οποία ο Χέγκελ θαύμαζε. Ένα έργο του Γουίλιαμ Χόγκαρθ και δύο έργα του Caspar David Friedrich, σύγχρονου ζωγράφου του Χέγκελ.